

Sportverenigingen en accommodaties: de stand van zaken in 2004

Onderzoek uitgevoerd door het W.J.H. Mulier Instituut,
centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

in opdracht van NOC*NSF

Drs. Saskia Nuijten
m.m.v. Drs. Colette Roques

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Accommodaties	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Het NOC*NSF Verenigingspanel	7
1.3 Werkwijze en respons	8
2. Algemene gegevens	9
2.1 Gebruik en type accommodatie	9
2.2 Eigendom en beheerssituatie accommodatie	9
2.3 Kantine	11
3. Beschikbaarheid en toegankelijkheid	13
3.1 Medegebruik accommodatie	13
3.2 Capaciteit accommodatie	14
3.3 Toegankelijkheid	14
4. Locatie, eisen en betrokkenheid	16
4.1 Locatie	16
4.2 Herinrichtingsprocessen	17
4.3 Accommodatie eisen	19
4.4 Veiligheid	22
4.5 Betrokkenheid	23
5. Regelgeving en knelpunten	27
5.1 Naleving wet- en regelgeving	27
5.2 Kosten	28
5.3 Algemene knelpunten	29
6. Conclusies	32
Aangehaalde literatuur	36
Colofon	37

Voorwoord

Het thema ruimte en accommodaties staat sinds kort weer bovenaan de agenda van NOC*NSF. Het belang van voldoende ruimte voor sport 'in de buurt' en aantrekkelijke accommodaties om in te sporten is evident. Relatief nieuw is het inzicht dat de locatie en inrichting van (ruimte voor) sportaccommodaties bepalend zijn voor de sportdeelname. Het blijkt dat met name jeugd, senioren en allochtonen nabij gelegen en aantrekkelijk vormgegeven sportaccommodaties nodig hebben om te gaan sporten. Alleen al daarom wil de georganiseerde sport meer betrokken raken op het toedelen en invullen van ruimte voor sportaccommodaties door provincies en gemeenten. Betrokkenheid vanuit NOC*NSF, bonden en verenigingen om de besluitvorming over ruimte en accommodaties te beïnvloeden. Ook bij bonden is een groeiende behoefte aan ondersteuning en belangenbehartiging door NOC*NSF op dit terrein te constateren. Dit zijn de voornaamste redenen voor NOC*NSF om haar inzet op het gebied van ruimte en accommodaties komende jaren te intensiveren. Om effectief beleid te ontwikkelen is inzicht nodig in de behoeften en knelpunten van verenigingen op het gebied van accommodaties. Het doel van dit verdiepingsonderzoek was om de achtergrond van de accommodatieproblematiek binnen verenigingen te bepalen. Dat is gelukt; we weten nu beter wat er speelt en waar de grootste knelpunten en uitdagingen zitten.

Het onderzoek is een bevestiging van de door NOC*NSF ingeslagen weg, om haar beleidsinspanningen op het gebied van ruimte en accommodaties te intensiveren. Verenigingen geven aan diverse knelpunten op dit gebied te ervaren, en het blijkt dat zij nog onvoldoende gericht zijn op kansen tot ontwikkeling en samenwerking op dit gebied. Uit het onderzoek blijkt ook dat er voor bonden op dit terrein nog een wereld te winnen is in de sfeer van ondersteuning van hun leden, waardoor de binding tussen bond en vereniging groter wordt en de positie van de georganiseerde sport duurzaam wordt versterkt.

Ik hoop van harte dat dit onderzoek bijdraagt aan meer en betere ruimte voor sportaccommodaties, waar alle sporters in Nederland van kunnen profiteren!

Erica Terpstra
Voorzitter NOC*NSF

1. Accommodaties

1.1 Aanleiding

Van oudsher is de bemoeienis van NOC*NSF en de sportbonden op het gebied van accommodaties beperkt. Verschillende ontwikkelingen zorgen er echter voor dat NOC*NSF hierin een actievere rol wil gaan spelen.

Zo zijn er signalen dat veel gemeentelijke sportaccommodaties zijn verouderd, in een slechte staat van onderhoud verkeren en niet meer voldoen aan de eisen van deze tijd. Ook de locatie van veel accommodaties laat te wensen over; verbannen naar de randen van de gemeente, daardoor slecht bereikbaar voor bepaalde doelgroepen, sociaal onveilig en geïsoleerd van wonen en werken. Daarnaast is binnen een toenemend aantal gemeenten sprake van het afstoten van (het beheer van) sportaccommodaties, oftewel privatisering. Dit kan verschillende problemen opleveren: de vereniging wordt hiervoor zelf verantwoordelijk, of eigendom en/of beheer gaan over naar een commerciële exploitant, waardoor de positie van de verenigingssport in dergelijke accommodaties onder druk kan komen te staan. Bovendien is de afgelopen jaren sprake geweest van een enorme toename van wet- en regelgeving ten aanzien van sportaccommodaties. Denk hierbij aan regelgeving ten aanzien van milieu, hygiëne en arbo-zaken¹. Deze is lang niet altijd goed bekend bij verenigingen en het beantwoorden hieraan legt een aanzienlijke druk op het vrijwillig kader.

Al deze zaken zijn van grote invloed op het sportverenigingsleven in Nederland. Het ontbreken van een integrale visie binnen de georganiseerde sport op dit gebied leidt tot een structurele achterstand bij de belangenbehartiging richting overheden en een adequate ondersteuning van verenigingen. Om hier verandering in te brengen, wil NOC*NSF graag meer weten over de door verenigingen ervaren accommodatieproblematiek. Daarvoor is gebruik gemaakt van het NOC*NSF Verenigingspanel.

1.2 Het NOC*NSF Verenigingspanel

De gegevens voor dit onderzoek zijn verzameld via het NOC*NSF Verenigingspanel. Dit panel is enkele jaren geleden geformeerd om bij wijze van spreken à la minute een representatief deel van de sportsector te kunnen consulteren. Het gaat hierbij om een uitgebreid bestand van sportverenigingen die samen model staan voor de georganiseerde breedtesport in Nederland en die bereid zijn gevonden om gedurende een langere periode met enige regelmaat schriftelijk en telefonisch gegevens te verstrekken.

¹ Zie o.m. (Dieperink et al 2003; Janssens & van Lindert 2001; NOC*NSF 2003)

De omvang van het panel is gerelateerd aan de aard en het aantal kenmerken waarop representativiteit wordt nagestreefd. Gekozen is voor een panel van 250 - 300 verenigingen. Dat is in principe ruim voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de ontwikkelingen en veranderingen in het verenigingsleven en de georganiseerde breedtesport. De resultaten kunnen eventueel nader worden gespecificeerd. De uitkomsten kunnen bijvoorbeeld worden gerelateerd aan specifieke kenmerken van de verenigingen (omvang, regio, gemeentegrootte, met en zonder accommodatie), het verenigingskader (functie, ervaring) en de verenigingsleden (leeftijd, geslacht, prestatie-recreatie). Vanwege de verscheidenheid aan disciplines en de in dat opzicht relatief beperkte omvang van het panel kunnen over de verschillende takken van sport geen generaliserende uitspraken worden gedaan. Via de betrokken clubs kunnen zowel kaderleden als sporters worden bereikt. Bij dit onderzoek is de verzamelde informatie echter vrijwel geheel verkregen van clubbestuurders.

1.3 Werkwijze en respons

Op moment van dit onderzoek maken 300 verenigingen deel uit van het NOC*NSF Verenigingspanel. Aan alle sportclubs uit het panel zijn vragenlijsten toegestuurd, in alle gevallen zijn deze geadresseerd aan de contactpersonen. Aan deze contactpersonen, die binnen de vereniging meestal de functie van secretaris of voorzitter vervullen, is gevraagd de enquête in te vullen. In totaal zijn 247 vragenlijsten verwerkt. Dit is een netto respons van 82%.

Bij de analyse van de gegevens is gekeken of er sprake is van significante samenhang met een aantal kenmerken van de verenigingen. De gegevens zijn gerelateerd aan de volgende (reeds bekende) kenmerken: grootte van de vereniging (klein is 100 leden of minder, middelgroot is 101-250 leden en groot is meer dan 250 leden), soort sport (individueel, semi-individueel of teamsport), plaats sport (binnen- of buitensport), eigendom- en beheerssituatie van accommodatie/kantine, grootte van de gemeente waarin de vereniging is gevestigd (aantal inwoners). In het verslag is beschreven wanneer er sprake is van significante verschillen ten aanzien van deze variabelen. Ook wanneer significante verbanden mogen worden verwacht, maar deze niet zijn gevonden, worden deze genoemd.

2. Algemene gegevens

2.1 Gebruik en type accommodatie

Van de verenigingen maakt 68% gebruik van één accommodatie. De overige verenigingen maken gebruik van meer dan één accommodatie. Gemiddeld maken de verenigingen gebruik van vier accommodaties.

N.B. Bij deze vraag is een sportcomplex geteld als één accommodatie, ongeacht of de vereniging van meerdere voorzieningen daarbinnen gebruik maakt. Openbare ruimte telt eveneens als één accommodatie. Aparte trainingslocaties (bijvoorbeeld gymnastieklokalen) zijn meegenomen als aparte accommodatie.

Van de verenigingen maakt 43 procent gebruik van een buitensportaccommodatie en 36 procent van een binnensportaccommodatie. Dertien verenigingen maken gebruik van zowel een binnen- en buitensportaccommodatie op één sportcomplex. De overige verenigingen sporten niet in een officiële accommodatie, maar maken gebruik van een wijk-/buurtgebouw, café e.d. (13%). Dit zijn kleine verenigingen en verenigingen die een individuele of semi-individuele sport beoefenen. De rest van de verenigingen sport in de openbare ruimte (3%).

Tabel 2.1 Tot welk type behoort de (hoofd-)accommodatie waar uw vereniging gebruik van maakt?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Binnensportaccommodatie	89	36
Buitensportaccommodatie	107	43
Gecombineerd	13	5
Wijk-/buurtgebouw, café	31	13
Openbare ruimte (straat, bos, park e.d.)	7	3
Totaal	247	100

Teamsporten en grote sportverenigingen maken vooral gebruik van een buitensportaccommodatie, terwijl de kleine verenigingen en verenigingen waar een semi-individuele of individuele sport wordt beoefend met name binnen sporten.

N.B. Waar in de rapportage wordt gevraagd naar 'deze accommodatie' of 'de accommodatie waarvan uw vereniging gebruik maakt', wordt bedoeld de (hoofd-)accommodatie die de vereniging bij tabel 2.1 heeft ingevuld.

2.2 Eigendom en beheerssituatie accommodatie

Aan de verenigingen is gevraagd welke eigendoms-/beheerssituatie geldt voor de vereniging ten aanzien van de accommodatie die wordt gebruikt. In tabel 2.2 is te zien dat verenigingen eerder verantwoordelijk zijn voor onderhoud en beheer dan dat zij eigenaar zijn van de sportaccommodatie of de exploitatie ervan doen. Slechts 11

procent van de verenigingen is eigenaar van de velden/banen waarvan zij gebruik maakt, 9 procent is eigenaar van de grond en vijf procent van de verenigingen is eigenaar van de hal of het zwembad. Van de verenigingen draagt zes procent zorg voor de exploitatie van de velden/banen, de hal of het zwembad (inkomsten door verhuur aan derden). Verenigingen zijn voornamelijk verantwoordelijk voor het onderhoud van opstallen, velden en banen.

Tabel 2.2. Welke van onderstaande situaties geldt ten aanzien van de accommodatie waarvan uw vereniging gebruik maakt?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Eigenaar hal/zwembad	10	2	5
Eigenaar velden/banen	22	4	11
Eigenaar grond	19	4	9
Eigenaar overige opstallen (kleedruimte e.d.)	64	12	31
Exploitant velden/banen, hal/zwembad	12	3	6
Verantwoordelijk voor dagelijks beheer velden/banen of hal/zwembad (inrichten, schoonmaken, toezicht e.d.)	68	13	33
Verantwoordelijk voor groot onderhoud velden/banen	37	7	18
Verantwoordelijk voor klein onderhoud velden/banen	57	11	28
Verantwoordelijk voor groot onderhoud opstallen	63	12	30
Verantwoordelijk voor klein onderhoud opstallen	81	15	39
Geen van bovenstaande	92	18	46
Totaal (n=200)	525	100	

Bij 86 procent van de verenigingen is de beheersvorm de afgelopen vijf jaar niet veranderd². Bij de verenigingen waar dat wel het geval is, gaat het in de meeste gevallen (6%) om een privatisering van gemeente naar een (commerciële) exploitant. Andere wijzigingen die worden genoemd, zijn van gemeente naar stichting en van gemeente naar school.

² Uit de Rapportage Sport 2003 kan worden afgeleid dat er in het algemeen wel een duidelijke verschuiving in de exploitatie van sportaccommodaties is opgetreden in de afgelopen jaren: tussen 1988 en 2000 groeide het aandeel particuliere exploitanten (incl. verenigingen) van overdekte accommodaties van 38% tot 56%. Een soortgelijke verschuiving is waargenomen in de exploitatie van zwembaden (van 36 naar 58%). Bij de openluchtaccommodaties is de verschuiving naar particuliere exploitatie minder omvangrijk: van 13 naar 21% (Goossens & Lucassen, 2003)

Tabel 2.3 Is de beheersvorm van de accommodatie in de afgelopen 5 jaar veranderd?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Van de vereniging naar de gemeente	4	2
Van de gemeente naar de vereniging	4	2
Van een (commerciële) exploitant naar de vereniging	2	1
Van de gemeente naar een (commerciële) exploitant	13	6
Van een (commerciële) exploitant naar de gemeente	1	1
Andere wijziging	5	2
De beheersvorm is niet gewijzigd	174	86
Totaal	203	100

2.3 Kantine

Tweederde van de verenigingen (66%) maakt gebruik van de bar/kantine in de sportaccommodatie. De overige verenigingen maken geen gebruik van de kantine in de accommodatie waarin ze sporten (18%). Daarnaast beschikt nog een aantal verenigingen niet over een accommodatie. Dit zijn met name verenigingen die niet sporten in een officiële accommodatie, of die sporten in de openbare ruimte. Deze verenigingen maken geen gebruik van de kantine (16%) .

Tabel 2.4 Maakt de vereniging gebruik van een bar/kantine binnen de accommodatie?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Ja	164	66
Nee	44	18
Geen accommodatie	39	16
Totaal	247	100

Er bestaat een significant verband tussen het aantal leden en het gebruik en het eigendom van de kantine. Grote verenigingen maken meer dan kleine verenigingen gebruik van een bar/kantine binnen de accommodatie. Grote verenigingen zijn ook vaker dan kleine verenigingen eigenaar van de kantine. Logischerwijs zijn het de grote verenigingen die een teamsport beoefenen die vaker gebruik maken van een kantine.

In tegenstelling tot de eigendomssituatie van velden/banen en grond, waar maar een klein gedeelte van de verenigingen eigenaar is, is een groot deel van de verenigingen wel eigenaar van de kantine. Van de verenigingen is 43% eigenaar van de bar/kantine. Als de vereniging eigenaar is van de kantine, maakt de vereniging vaker gebruik van de kantine dan de verenigingen die geen eigenaar zijn van de kantine. De exploitatie van de bar/kantine ligt bij 40% van de verenigingen in eigen handen. Dit houdt in dat de vereniging verantwoordelijk is voor onder andere inkoop, verkoop, schoonmaak en inrichting.

De exploitatievorm van de bar/kantine is net als bij de accommodatie bij de meeste verenigingen (92%) in de afgelopen 5 jaar niet veranderd.

Tabel 2.5 Is de exploitatievorm in de afgelopen 5 jaar veranderd?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Van de vereniging naar een (commerciële) exploitant	2	1
Van een (commerciële) exploitant naar de vereniging	1	1
Van de gemeente naar een (commerciële) exploitant	5	3
Van een (commerciële) exploitant naar de gemeente	1	1
Andere wijziging	4	3
De exploitatievorm is ongewijzigd	146	92
Totaal	159	100

3. Beschikbaarheid en toegankelijkheid

3.1 Medegebruik accommodatie

De verenigingen is gevraagd met wie zij de accommodatie delen. In veel gevallen is er sprake van multifunctioneel gebruik van de accommodatie. Van de verenigingen deelt namelijk 68% de accommodatie met anderen. De helft van de verenigingen (51%) deelt de accommodatie met andere sportverenigingen. Een kwart van de verenigingen deelt de accommodatie met een school. Dit zijn voornamelijk verenigingen in kleine gemeenten, verenigingen zonder eigen accommodatie, verenigingen die een teamsport beoefenen of verenigingen die een binnensport beoefenen. Daarnaast delen de verenigingen de accommodatie met particuliere sporters (18%) en andere vrijetijdsverenigingen (18%). De verenigingen delen minder vaak een accommodatie met buurt- en wijkorganisaties en met bedrijven.

Tabel 3.1 Met wie deelt uw vereniging de accommodatie?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Andere sportverenigingen	123	32	51
Scholen	63	16	26
Particuliere sporters (groepen of individuen)	44	11	18
Andere vrijetijdsverenigingen	44	11	18
Buurt-/wijkorganisaties	18	5	8
Bedrijven	9	2	4
Anders	10	3	4
Niemand	77	20	32
Totaal (n=239)	388	100	

Het met anderen delen van de accommodatie wordt neutraal (54%) tot overwegend positief (40%) ervaren. Een kleine minderheid van de verenigingen ervaart het delen van de accommodatie als overwegend negatief (6%).

Tabel 3.2 Ervaart u het met anderen delen van één accommodatie overwegend als positief of negatief?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Overwegend positief	65	40
Neutraal	87	54
Overwegend negatief	10	6
Totaal	162	100

Verenigingen die de accommodatie en/of de bar/kantine in eigendom hebben zijn meer tevreden over medegebruik dan de verenigingen die geen eigenaar zijn van de accommodatie en/of kantine. Tevens lijken de verenigingen met een gezonde financiële positie overwegend positief te zijn over medegebruik.

3.2 Capaciteit accommodatie

Gevraagd is of de vereniging voldoende uren en ruimte tot beschikking heeft op voor de vereniging bruikbare tijdstippen. Bij 72% van de verenigingen is de capaciteit van de accommodatie voldoende.

De verenigingen die wel een capaciteitstekort kennen, hebben voornamelijk problemen op doordeweekse avonden (vanaf 19.00 uur) en op weekendochtenden (tot 12.00 uur). Op doordeweekse avonden zijn het vooral de middelgrote verenigingen die een capaciteitstekort hebben. In het weekend zijn het de grote verenigingen en verenigingen die een buitensport beoefenen die in de ochtend een capaciteitsprobleem ervaren.

Tabel 3.3 Op welke momenten van de week is er bij de door u gebruikte accommodatie sprake van een capaciteitstekort?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Week			
Ochtend (tot 12.00 uur)	2	2	3
Middag (12.00-16.00 uur)	4	4	6
Namiddag (16.00-19.00 uur)	12	11	19
Avond (vanaf 19.00 uur)	49	43	77
Weekend			
Ochtend (tot 12.00 uur)	20	18	31
Middag (12.00-16.00 uur)	15	13	23
Namiddag (16.00-19.00 uur)	6	5	9
Avond (vanaf 19.00 uur)	5	4	8
Totaal (n=64)	113	100	

3.3 Toegankelijkheid

De verenigingen hebben hun oordeel gegeven over de toegankelijkheid van de accommodatie. Hiervoor is gevraagd of er binnen de vereniging mensen met een beperking zijn en hoe zij de toegankelijkheid van de accommodatie ervaren. Dit kunnen zowel leden als niet-leden zijn, bijvoorbeeld supporters.

Zestig procent van de verenigingen heeft niet te maken met mensen met een beperking. In de verenigingen waar dat wel het geval is, zijn mensen met een motorische beperking of een chronische aandoening het vaakst genoemd.

Tabel 3.4 Heeft u binnen uw vereniging te maken met mensen met een beperking?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Mensen met een lichamelijke beperking (motorisch)	64	20	27
Mensen met een auditieve beperking (doof, slechthorend)	20	6	8
Mensen met een visuele beperking (blind, slechtziend)	12	4	5
Mensen met een verstandelijke beperking	29	9	12
Mensen met een chronische aandoening	48	15	20
Geen mensen met een beperking	144	45	60
Totaal (n=239)	317	100	

Volgens de verenigingen ervaren de mensen met een beperking de toegankelijkheid van de vereniging als redelijk (27%) tot goed (60%). Bij bijna één op de tien verenigingen wordt de toegankelijkheid als matig tot slecht ervaren.

Tabel 3.5 Hoe ervaren deze mensen de toegankelijkheid van de door uw vereniging gebruikte accommodatie?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Goed	57	60
Redelijk	26	27
Matig	5	5
Slecht	4	4
Weet niet	3	3
Totaal	95	100

4. Locatie, eisen en betrokkenheid

4.1 Locatie

In de discussie en beeldvorming over de locatie van accommodaties komt vaak naar voren dat accommodaties worden verbannen naar de rand van de gemeente, daardoor slecht bereikbaar worden voor bepaalde doelgroepen, sociaal onveilig zijn en geïsoleerd liggen van wonen en werken.

Als NOC*NSF niets doet aan beleidsintensivering, voorziet de sportkoepel dat verenigingen steeds minder strategisch gelegen ruimte ter beschikking krijgen, verenigingen steeds meer worden verdrongen naar de periferie van gemeenten en langzamerhand verdwijnen uit de binnensteden en privatisering (verder) wordt doorgevoerd zonder rekening te houden met de negatieve gevolgen voor betrokken verenigingen. Daarom is in dit onderzoek gevraagd naar de locatie, accommodatie eisen en beheersvormen.

De accommodaties waar de verenigingen sporten, zitten redelijk verspreid over de gemeente. Van de accommodaties bevindt 57% zich aan de rand van de bebouwde kom of in het buitengebied. Tussen het centrum en de rand van de bebouwde kom is 29% van de accommodaties gevestigd. Van de accommodaties is 14% in het centrum te vinden.

Tabel 4.1 Waar in de gemeente bevindt zich de accommodatie?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
In het centrum	34	14
Tussen het centrum en de rand van de bebouwde kom	68	29
Aan de rand van de bebouwde kom	88	37
In het buitengebied	47	20
Totaal	237	100

Gekeken is welk type vereniging van welke locatie gebruik maakt. Kleine verenigingen zijn vaker in het centrum en tussen het centrum en de rand van de bebouwde kom gehuisvest. Grote verenigingen zijn meer aan de rand van de bebouwde kom en in het buitengebied te vinden. Zoals te verwachten zijn verenigingen die een binnensport beoefenen vaker in het centrum te vinden en tussen het centrum en de rand van de bebouwde kom. Verenigingen die veel ruimte nodig hebben en verenigingen die buitensporten beoefenen (voetbal, hockey, motorcross, rugby, wielrennen, watersport) zijn vaker aan de rand van de bebouwde kom en in het buitengebied te vinden. Opvallend is het verband dat bestaat tussen de locatie en soort sport. Verenigingen waar een teamsport of semi-individuele sport wordt beoefend blijken vaker in het centrum te zitten, terwijl individuele sporten vaker in het buitengebied zitten. Hoewel aantallen te klein zijn om uitspraken te doen over individuele takken van sport, kan een mogelijke verklaring voor dit verschil worden gevonden in het soort sport.

Binnensporten die tevens een teamsport of semi-individuele sport zijn, zoals volleybal en denksporten, zijn eerder in het centrum te vinden dan in het buitengebied. Typische buitensporten die op individuele basis kunnen worden beoefend, zoals atletiek, wielrennen en mountainbiken, watersport en paardrijden zijn vaker in het buitengebied te vinden.

Verenigingen die op een locatie sporten in het buitengebied zijn vaker eigenaar van de accommodatie dan verenigingen die binnen de bebouwde kom sporten. Hetzelfde geldt voor het eigendom van de kantine.

Van de verenigingen is 80% (zeer) tevreden over de plaats van de locatie.

Tabel 4.2 Hoe tevreden bent u met deze locatie?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Zeervrededen	71	30
Tevrededen	119	50
Neutraal	34	14
Ontevrededen	11	5
Zeervrededen	4	2
Totaal	239	100

De verenigingen die de accommodatie in eigendom hebben en financieel gezonde verenigingen zijn meer tevreden over de plaats van de locatie dan verenigingen die geen eigenaar zijn en verenigingen die financieel minder gezond zijn.

4.2 Herinrichtingsprocessen

Gekeken is of de verenigingen te maken hebben gehad met processen van herinrichting met betrekking tot de accommodatie. Verplaatsing, inkrimping, uitbreiding, vernieuwing/renovatie zijn de vormen van herinrichtingsprocessen die in dit onderzoek zijn meegenomen. Bij meer dan de helft van de verenigingen (53%) zijn deze processen in de afgelopen vijf jaar niet aan de orde geweest. Bij de verenigingen waar dat wel het geval was, zijn het vaakst vernieuwings- en renovatieprocessen aan de orde (26%). Hierbij blijven de locatie en de ruimte van de accommodatie onveranderd. Verenigingen hebben daarnaast in de afgelopen vijf jaar betrekkelijk vaak te maken gehad met uitbreiding van de accommodatie (18%), waarbij de locatie onveranderd bleef. Bij negen procent van de verenigingen was er sprake van verplaatsing van de accommodatie en vier procent van de verenigingen kreeg te maken met inkrimping van de accommodatie.

Tabel 4.3 Heeft uw vereniging in de afgelopen 5 jaar te maken gehad met herinrichtingsprocessen met betrekking tot de accommodatie?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Vernieuwing/renovatie (zelfde ruimte en locatie)	55	24	26
Uitbreiding (meer ruimte, zelfde locatie)	37	16	18
Verplaatsing (zelfde ruimte, andere locatie)	19	8	9
Inkrimping (minder ruimte, zelfde locatie)	8	3	4
Nee	113	49	53
Totaal (n=212)	232	100	

De verenigingen die te maken hebben met herinrichtingsprocessen zijn de grote verenigingen. Vooral in grote gemeenten (meer dan 50.000 inwoners) hebben verenigingen te maken met verplaatsing en inkrimping van de accommodatie. Verenigingen die een buitensport beoefenen hebben vaker te maken met uitbreiding dan verenigingen die binnen sporten.

Het enige dat kan worden gezegd over het verloop van de herinrichtingsprocessen is dat het erop lijkt dat de processen rondom uitbreiding en vernieuwing/renovatie over het algemeen zonder al te veel problemen verlopen, of zelfs helemaal probleemloos. De verenigingen ervaren verplaatsing en inkrimping van de accommodatie als meer problematisch.

Tevens is gevraagd naar de gevolgen van de herinrichting. In de meeste gevallen heeft het herinrichtingsproces een positief gevolg. Bij 83 procent van de verenigingen die deze vraag heeft beantwoord, heeft het een betere accommodatie opgeleverd, 21 procent van de verenigingen heeft een grotere ledenaanwas dan voorheen. Bij een deel van de verenigingen is de herinrichting niet positief uitgevallen. Voor 13 procent van de verenigingen geldt dat ze te maken heeft gekregen met een ondercapaciteit als gevolg van het herinrichtingsproces. De bereikbaarheid bijvoorbeeld is bij 8 procent van de verenigingen slechter geworden, en bij 5 procent van de verenigingen is de accommodatie verslechterd³.

³ Over de mate waarin sportaccommodaties naar de periferie van woongebieden worden verplaatst is weinig op grond van onderzoek te zeggen. In het kader van de ideeontwikkeling over de compacte stad zijn verschillende argumenten voor een dergelijke verplaatsing genoemd. Feitelijk lijkt zich het proces echter vooral in enkele grote steden voor te doen (Van der Poel & Roques 2001). Ook naar de effecten van dit type verplaatsingsprocessen is nog nauwelijks systematisch onderzoek verricht. Net zoals dit onderzoek geeft de quick scan naar de gevolgen van verplaatsing van voetbalverenigingen een gemengd beeld te zien. Wel wordt geconcludeerd dat de communicatie met de betrokken verenigingen nogal eens te wensen over laat (Van Daal & Stuurp 2002)

Tabel 4.4 Wat zijn de gevolgen van deze herinrichting voor uw vereniging?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Betere accommodatie dan voorheen	76	55	83
Een grotere ledenaanwas dan voorheen	19	14	21
Ondercapaciteit (te weinig ruimte)	12	9	13
Grotere afstand/slechtere bereikbaarheid voor veel leden	7	5	8
Kleinere afstand tot/betere bereikbaarheid voor veel leden	5	4	5
Slechtere accommodatie dan voorheen	5	4	5
Een groter ledenverloop dan voorheen	3	2	3
Overcapaciteit (te veel ruimte)	2	1	2
Anders	8	6	9
Totaal (n=92)	137	100	

4.3 Accommodatie eisen

De verenigingen oordelen overwegend positief over de grootte en beschikbare hoeveelheid ruimte van de verschillende accommodatieonderdelen. Een meerderheid van de verenigingen is (zeer) tevreden over de kwantiteit van de kleedruimtes, sanitair, sportvloer/velden/bassins, horeca, materialen, parkeergelegenheid en groenvoorzieningen. Ook zijn de verenigingen (zeer) tevreden over de kwantiteit van de tribune, het hekwerk en (brom-)fietsenstalling. In verhouding tot andere accommodatieaspecten zijn meer verenigingen (zeer) ontevreden over de kwantiteit van de berging. Van de verenigingen is 26 procent ontevreden over de hoeveelheid bergruimte. Bijna een kwart van de verenigingen is ontevreden over kwantiteit van de parkeergelegenheid. Er is geen verband tussen de locatie en de mate van tevredenheid over de kwantiteit van de parkeergelegenheid. De verenigingen die in de binnenstad zitten zijn niet meer of minder tevreden dan verenigingen die op een andere locatie in de gemeente een accommodatie gebruiken.

Tabel 4.5 Hoe tevreden of ontevreden bent u over de kwantiteit van de ...

	(Zeer) ontevreden		Neutraal		(Zeer) tevreden		Aantal verenigingen
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	
Kleedruimte	25	14	38	22	111	64	174
Sanitair	34	17	52	26	115	57	201
Sportvloer/velden/bassins	32	19	36	21	102	60	170
Tribune	10	13	32	42	34	45	76
Hekwerk/ballenvangers	21	19	41	36	51	45	113
Horeca	13	7	36	20	129	72	178
Berging	47	26	45	25	89	49	181
Materialen	16	10	48	30	98	60	162
Parkeergelegenheid	47	23	37	18	119	59	203
(brom) fietsenstalling	35	20	55	32	84	48	174
Groenvoorzieningen rondom accommodatie	19	10	60	33	102	56	181

Tevens is gevraagd naar de bouwkundige staat van de accommodatie. Kleedruimten lijken prima in orde te zijn. Van de verenigingen is 82 procent (zeer) tevreden over de bouwkundige staat hiervan. Ook horeca en sportvloer/velden/bassins scoren positief. Hoewel 56 procent van de verenigingen tevreden is over de bouwkundige staat van het sanitair is toch nog twintig procent ontevreden tot zeer ontevreden. Dit zijn voornamelijk de verenigingen die de accommodatie niet in eigendom hebben. Ook voor de bouwkundige staat van de berging geldt dat toch nog twintig procent van de verenigingen ontevreden is.

Tabel 4.6 Hoe tevreden of ontevreden bent u over de bouwkundige staat van de...

	(Zeer) ontevreden		Neutraal		(Zeer) tevreden		Aantal verenigingen
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	
Kleedruimte	25	14	41	24	108	82	174
Sanitair	41	20	48	24	113	56	202
Sportvloer/velden/bassins	27	16	38	23	102	61	167
Tribune	7	9	31	40	40	51	78
Hekwerk/ballenvangers	18	16	40	36	54	48	112
Horeca	14	8	30	17	135	75	179
Berging	36	20	45	24	106	57	187

De verenigingen zijn in meerderheid ook (zeer) tevreden over de hygiëne en schoonmaak van de diverse accommodatieonderdelen. Het meest tevreden zijn de verenigingen over de hygiëne van de horecavoorziening in de accommodatie. Wellicht is de invloed van de vigerende wet- en regelgeving hier merkbaar. Van de verenigingen is 57 procent (zeer) tevreden over de hygiëne en schoonmaak van de

kleedruimtes en zestig procent (zeer) tevreden over de schoonmaak van het sanitair. Toch is nog een redelijk groot deel van de verenigingen niet tevreden over de schoonmaak en hygiëne van kleedruimten, sanitair en sportvloeren. Ook de berging lijkt iets minder vaak te worden schoongemaakt. De verenigingen die zeggen dat ze (zeer) ontevreden zijn over de schoonmaak van kleedruimten, sanitair, sportvloeren en berging, zijn voornamelijk de verenigingen die geen eigenaar zijn van de accommodatie.

Tabel 4.7 Hoe tevreden of ontevreden bent u over de hygiëne/schoonmaak van de...

	Zeer ontevreden - ontevreden		Neutraal		Tevreden - zeer tevreden		Aantal verenigingen
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	
Kleedruimte	32	18	43	25	99	57	174
Sanitair	39	20	43	22	118	60	200
Sportvloer/velden/bassins	29	18	42	26	91	56	162
Horeca	5	3	43	24	132	73	180
Berging	16	9	68	38	96	54	180

Met de staat van onderhoud van de sportaccommodatie als geheel lijkt weinig mis te zijn. Van de verenigingen vindt zestig procent de staat van onderhoud goed tot zeer goed. Van de verenigingen vindt 27 procent de staat van onderhoud redelijk en dertien procent vindt het matig tot slecht. De verenigingen die de accommodatie in eigendom hebben, oordelen meer tevreden dan de verenigingen die de accommodatie niet in eigendom hebben.

Over het algemeen geldt voor de kwantiteit, bouwkundige staat en schoonmaak/hygiëne van de diverse accommodatie onderdelen dat voornamelijk de verenigingen die de accommodatie of kantine in eigendom hebben, minder kritisch lijken te zijn. Daarnaast kan het zo zijn dat de verenigingen die eigenaar zijn van de accommodatie deze wel beter onderhouden en daardoor meer tevreden zijn.

Tabel 4.8 Hoe is de staat van onderhoud van de sportaccommodatie als geheel?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Goed - zeer goed	125	60
Redelijk	57	27
Matig - slecht	27	13
Totaal	209	100

4.4 Veiligheid

Over het algemeen beoordelen de verenigingen de diverse veiligheidsaspecten met betrekking tot de accommodatie als relatief veilig. Vaak is het zo dat iets niet als helemaal onveilig wordt gezien, maar is het ook niet altijd veilig. Er zijn hierbij geen verschillen gevonden tussen grote en kleine gemeenten. Ook is er geen significant verband tussen de locatie van de accommodatie en het ervaren van onveiligheid. Verenigingen die sporten in het buitengebied ervaren de accommodatie niet als onveiliger dan verenigingen die sporten in een accommodatie die ligt binnen de bebouwde kom.

Van de verenigingen vindt 37 procent dat het met diefstal en vandalisme in en rondom de accommodatie meevalt. Een kwart van de verenigingen heeft wel last van diefstal en vandalisme. Zij beoordelen de situatie als (zeer) onveilig.

De meeste verenigingen (63%) vinden dat binnen de accommodatie voldoende privacy is bij douchen en omkleden in de kleedruimtes.

Het merendeel van de verenigingen (81%) beoordeelt het aspect van aanranding en bedreigingen binnen de accommodatie als veilig. Het aspect van aanrandingen en bedreigingen rondom de accommodatie wordt als minder veilig beoordeeld. Van de verenigingen beoordeelt achttien procent het aspect van aanranding en bedreigingen rondom de accommodatie als (zeer) onveilig.

Met de veiligheid van sportvloeren en -velden lijkt weinig mis te zijn. Ook dit aspect wordt door de verenigingen niet als onveilig gezien. Van de verenigingen beoordeelt 72 procent de vloeren en velden als (zeer) veilig.

Tabel 4.9 Hoe beoordeelt u de volgende veiligheidsaspecten met betrekking tot de accommodatie?

	(Zeer) veilig		Niet veilig, niet onveilig		(Zeer) onveilig		Aantal verenigingen
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	
Diefstal en vandalisme	86	37	89	38	59	25	234
Privacy bij douchen/omkleden	124	63	53	27	20	10	197
Aanranding/bedreiging <u>rondom</u> de accommodatie	103	47	77	35	39	18	219
Aanranding/bedreiging <u>binnen</u> de accommodatie	176	81	34	16	8	4	218
Sportblessures als gevolg van de accommodatie (veld/vloer etc.)	151	72	42	20	19	9	212

Tevens is gevraagd naar de belangrijkste oorzaken van de eventuele onveiligheid in of rondom de accommodatie. Bij 27 procent van de verenigingen is geen sprake van onveiligheid. De verenigingen die wel onveiligheid ervaren binnen en rondom de accommodatie, geven als belangrijkste oorzaken dat er onvoldoende overzicht is rondom de accommodatie (33%), er te weinig informeel toezicht is door passanten/omwonenden (33%), er onvoldoende verlichting is binnen en rondom de accommodatie (31%) en dat er onvoldoende formeel toezicht is vanuit de accommodatie (26%).

Tabel 4.10 Wat zijn de belangrijkste oorzaken van de eventuele onveiligheid in of rondom de accommodatie?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Onvoldoende overzicht (struikgewas etc.)	78	15	33
Onvoldoende informeel toezicht door passanten/omwonenden	78	15	33
Onvoldoende verlichting	73	14	31
Onvoldoende formeel toezicht vanuit de accommodatie	70	14	31
Aanwezigheid van hangjongeren	60	12	26
Onvoldoende uitwijkmogelijkheden (één uitweg)	38	7	16
Onduidelijkheid over verantwoordelijkheden van diverse partijen	19	4	8
Anders	30	6	16
Geen sprake van onveiligheid	64	13	27
Totaal (n=233)	511	100	

Andere antwoorden die vaker worden genoemd, zijn dat de accommodatie achteraf gelegen is bijvoorbeeld buiten bebouwde kom, in het buitengebied, fietspad door bos of park heen (11 keer genoemd), dat de verkeerssituatie rondom de accommodatie onveilig is door een weg langs het water, een onveilige straat (6 keer genoemd) of dat er een onbewaakte garderobe of fietsenstalling is (3 keer genoemd). Andere oorzaken van onveiligheid die éénmaal werden genoemd, zijn onder andere losliggende matten rondom dug-outs, slechte kwaliteit van veld (glad bij nat weer) en slechte radiatoren binnen de oefenruimte.

De verenigingen die de accommodatie als veilig bestempelen, zijn voornamelijk de verenigingen die geen eigenaar zijn van de accommodatie en/of kantine. Het lijkt erop dat deze verenigingen minder verantwoordelijkheden kennen of nemen ten aanzien van de accommodatie en daardoor minder risico's zien. Ook kleine verenigingen vinden de accommodatie veiliger dan grote verenigingen.

4.5 Betrokkenheid

Gekeken is in hoeverre de verenigingen betrokken zijn bij de ontwikkeling van de accommodatie en in hoeverre ze meer inspraak hadden willen hebben in diverse aspecten van die ontwikkeling, zoals planning, beheer en onderhoud⁴.

⁴ Uit onderzoek naar de gevolgen van privatiseringsprocessen en van verplaatsingen van accommodaties is gebleken dat het goed communiceren en tijdige betrekken van verenigingen bij dit type veranderingsprocessen erg belangrijk is voor een goed verloop (Van Daal & Stuurup 2002; Van Dijk Van Someren en Partners BV & Instituut Sportaccommodaties NOC*NSF 2001)

Van de verenigingen heeft 42 procent geen inspraak gehad bij de accommodatie of is daarbij niet betrokken geweest. De verenigingen die wel betrokken zijn geweest (58%), hebben dat vooral gehad bij het ontwerp van de accommodatie (grootte, indeling), de bouw van de accommodatie (voortgangscontrole, wijzigingen) en de besluitvorming over de wijze van beheer.

Tabel 4.11 De vereniging is betrokken geweest bij/heeft inspraak gehad in...

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Ontwerp van de accommodatie	82	16	41
Bouw van de accommodatie	76	15	38
Besluitvorming over wijze van beheer	69	14	35
Planning van de accommodatie	67	13	34
Besluitvorming over wijze van onderhoud	65	13	33
Besluitvorming over wijze van exploitatie	59	12	30
Geen sprake van betrokkenheid/inspraak	84	17	42
Totaal (n=200)	502	100	

Er is hierbij een verband te constateren tussen het niet hebben van inspraak en de grootte van de vereniging, het type sport, de plaats van de sport en de eigendomssituatie van de accommodatie. De verenigingen die inspraak hebben gehad of betrokken zijn geweest bij ontwerp, planning, besluitvorming en bouw van de accommodatie, zijn grote verenigingen, verenigingen die een buitensport beoefenen, verenigingen waar een individuele of teamsport wordt beoefend en verenigingen die eigenaar zijn van de accommodatie en/of kantine.

Van de verenigingen heeft 55 procent geen behoefte aan (meer) inspraak bij de accommodatie. Dit zijn voornamelijk verenigingen die eigenaar zijn van de accommodatie. Deze verenigingen hebben kennelijk al voldoende inspraak (gehad) in processen rondom ontwerp, besluitvorming, planning en bouw van de accommodatie. Verenigingen die wel behoefte aan (meer) inspraak hebben in de ontwikkeling van de accommodatie, hebben dat in de besluitvorming over de wijze van onderhoud (23% van de verenigingen), het ontwerp van de accommodatie (20%) en de besluitvorming over de wijze van exploitatie (16%).

Tabel 4.12 De vereniging had graag (meer) inspraak gehad in...

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Besluitvorming over wijze van onderhoud	43	16	23
Ontwerp van de accommodatie	38	14	20
Besluitvorming over wijze van exploitatie	29	11	16
Besluitvorming over wijze van beheer	26	9	14
Planning van de accommodatie	23	8	13
Bouw van de accommodatie	15	5	8
Geen behoefte aan betrokkenheid/inspraak	103	37	55
Totaal (n=186)	277	100	

Ook is gevraagd of de vereniging meer betrokken zou willen worden bij het beheer en de exploitatie van de sportaccommodatie en de bar/kantine. Bij het beheer van de accommodatie is 34 procent van de verenigingen hiervoor al verantwoordelijk, 22 procent zou inderdaad wel meer betrokken willen worden bij het beheer en de exploitatie van de accommodatie. De overige verenigingen hebben daar geen behoefte aan.

Bij de kantine is 54 procent van de verenigingen al verantwoordelijk voor het beheer en de exploitatie en twaalf procent zou meer betrokken willen worden bij het beheer en exploitatie van de bar/kantine. Van de verenigingen wil 35 procent helemaal niet betrokken worden bij beheer/exploitatie van de kantine.

Tabel 4.13 Zou uw vereniging meer betrokken willen worden bij beheer/exploitatie van de sportaccommodatie en de bar/kantine?

	Sportaccommodatie		Bar/kantine	
	Aantal	%	Aantal	%
Ja	43	22	22	12
Nee	87	44	65	35
Wij zijn hiervoor al verantwoordelijk	67	34	101	54
Totaal	197	100	188	100

Uit onderstaande tabel is af te lezen dat 44% van de verenigingen zeker bereid is te investeren in verbetering van de sportaccommodatie. Ze wil dit doen ofwel door het beschikbaar stellen van menskracht (38%) ofwel door het beschikbaar stellen van financiële middelen (30%).

Tabel 4.14 Is uw vereniging eventueel bereid om te investeren in verbetering van de sportaccommodatie?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Menskracht	78	31	38
Financiële middelen	62	24	30
Nee	80	31	39
Weet (nog) niet	36	14	17
Totaal (n=207)	256	100	

Grote verenigingen willen vaker menskracht beschikbaar stellen dan kleine verenigingen. Ook verenigingen die een buitensport beoefenen zijn, vaker dan verenigingen waar een binnensport wordt beoefend, bereid menskracht beschikbaar te stellen. Hetzelfde geldt voor verenigingen waar een teamsport wordt beoefend of als de vereniging eigenaar is van de accommodatie.

Grote verenigingen willen tevens eerder dan kleine verenigingen financiële middelen investeren in verbetering van de accommodatie. Hetzelfde geldt voor de verenigingen die een buitensport beoefenen, en als de vereniging eigenaar is van de accommodatie.

5. Regelgeving en knelpunten

5.1 Naleving wet- en regelgeving

De vragen over wet- en regelgeving zijn alleen beantwoord door de verenigingen die een eigen sportaccommodatie en/of kantine in eigendom en/of beheer hebben (108 verenigingen). Van deze verenigingen heeft bijna de helft (44%) problemen met bepaalde vormen van wet- en regelgeving.

Het naleven van wetten en regels lijkt voor verenigingen die eigenaar van de kantine zijn moeilijker dan voor verenigingen die geen eigenaar zijn van de kantine. Voor het eigendom van de accommodatie geldt dit verband niet.

De verenigingen die het moeilijk vinden bepaalde vormen van wet- of regelgeving na te leven, konden maximaal 5 problemen opgeven. Deze problemen zijn geclusterd in zes categorieën van veel voorkomende problemen rondom wet- en regelgeving: drank- en horecawetgeving, verklaring sociale hygiëne, hygiëncode (HACCP), tabakswet, milieuwetgeving en overige problemen rondom wet- en regelgeving. Onder overige vallen onder andere problemen met betrekking tot bedrijfshulpverlening, legionella, arbo, gemeentelijke vergunningen en brandpreventie.

Uit tabel 5.1. blijkt dat de verenigingen, die een accommodatie en/of kantine in eigendom en/of beheer hebben, de meeste problemen hebben met de drank- en horecawet (14 keer genoemd), gevolgd door de verklaring sociale hygiëne (12 keer genoemd) en de hygiëncode (10 keer genoemd).

Tabel 5.1 De vereniging heeft problemen met het naleven van wet- en regelgeving op gebied van...

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Drank- en horecawet	14	21	32
Verklaring sociale hygiëne	12	18	27
Hygiëncode (HACCP)	10	15	23
Tabakswet- en regelgeving	6	9	14
Milieuwet- en regelgeving	5	7	11
Overig	21	31	48
Totaal (n=44)	68	100	

Vervolgens konden de verenigingen bij elk probleem aangeven of het probleem kostbaar, tijdrovend, ingewikkeld en/of anders van aard is. Bij problemen die anders van aard zijn wordt voornamelijk genoemd dat wetten en regels verwarrend en vaag zijn, te veel eisen aan vrijwilligers stellen, beperkend zijn voor de vereniging en vrijwilligers, en dat te weinig draagvlak de doorvoering van bepaalde wetten en regels in de vereniging belemmert.

Problemen rond de drank- en horecawetgeving blijken vooral tijdrovend te zijn of anders van aard. Ook de hygiëncode brengt problemen met zich mee die tijdrovend zijn. De verklaring sociale hygiëne is ingewikkeld volgens de verenigingen, net als de tabakswet. Het doorvoeren van milieuwetten en –regels is voornamelijk een financieel probleem.

Tabel 5.2 Wat is de aard van de problemen die u hierbij ondervindt?

	Tijdrovend		Kostbaar		Ingewikkeld		Anders		Aantal verenigingen
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	
Drank- en horecawet	9	26	7	20	8	23	11	31	35
Verklaring sociale hygiëne	7	33	3	14	8	38	3	14	21
Hygiëncode (HACCP)	9	43	4	19	4	19	4	19	21
Tabakswet- en regelgeving	0	0	1	14	3	43	3	43	7
Milieuwet- en regelgeving	1	13	4	50	3	38	0	0	8
Overig	11	24	14	31	14	31	6	13	45

5.2 Kosten

Meer dan de helft van de verenigingen (58%) kent specifiek op accommodatiegebied geen financiële knelpunten. Bij de verenigingen die wel financiële problemen ondervinden op dit terrein, hebben de problemen vooral betrekking op de huur van de accommodatie (18%), groot onderhoud van de accommodatie (16%) en het (niet kunnen) betalen van lokale belastingen en heffingen (13%).

Tabel 5.3 Ondervindt de vereniging financiële problemen op het gebied van de sportaccommodatie?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Huur accommodatie	37	14	18
Groot onderhoud	33	12	16
Lokale belastingen en heffingen	28	10	13
Gas, elektra en water	13	5	6
Schoonmaak en klein onderhoud	13	5	6
Rente/aflossingen	8	3	4
Anders	17	6	8
Geen financiële problemen	122	45	58
Totaal (n=210)	271	100	

Als de vereniging eigenaar is van de accommodatie en/of kantine ondervindt ze meer financiële problemen op accommodatiegebied dan verenigingen die geen eigenaar is. Grote verenigingen en buitensportverenigingen hebben voornamelijk financiële problemen met schoonmaak en klein onderhoud, en met groot onderhoud. Ook tussen regio en financiële problemen is een verband. Verenigingen in het noorden van het

land hebben vaker financiële problemen op accommodatiegebied dan de verenigingen in de andere regio's.

Van de tachtig procent van de verenigingen die huurt, wordt de prijs-kwaliteitverhouding van de huur van de accommodatie door 43 procent van de verenigingen als redelijk gekwalificeerd. Van de verenigingen vindt 33 procent de verhouding (zeer) goed. Van de verenigingen vindt 24 procent dat ze in verhouding tot de kwaliteit van de accommodatie te veel huur betaalt.

Tabel 5.4 Hoe beoordeelt u de prijs-kwaliteitverhouding met betrekking tot de huur van de accommodatie?

	Aantal verenigingen	% verenigingen
Zeer goed	9	5
goed	47	28
Redelijk	72	43
Matig	30	18
Slecht	10	6
Subtotaal	168	100
Wij huren niet	42	
Totaal	210	

Er is geen verband tussen de beoordeling van de prijs-kwaliteitverhouding en het eigendom van de accommodatie. De verenigingen die de accommodatie in eigendom hebben, zijn niet meer of minder tevreden dan verenigingen die geen eigenaar zijn over de prijs-kwaliteitverhouding in relatie tot de huur.

5.3 Algemene knelpunten

Op basis van de voorgaande aspecten is de verenigingen gevraagd de belangrijkste knelpunten nogmaals door te lopen. Gevraagd is wat op dit moment voor de vereniging de belangrijkste knelpunten zijn op het gebied van de sportaccommodatie. De knelpunten die de verenigingen konden aangeven, zijn de volgende: beschikbaarheid van de accommodatie, toegankelijkheid, locatie, accommodatie eisen, veiligheid, wet- en regelgeving, betrokkenheid bij de ontwikkeling van de accommodatie, kosten en andere knelpunten. Tevens is gevraagd tot wie de vereniging zich went voor advies of ondersteuning bij vragen of problemen ten aanzien van het betreffende knelpunt.

Van de verenigingen zegt 26 procent helemaal geen knelpunten te ervaren. Het lijkt erop dat voor de overige verenigingen de belangrijkste knelpunten op dit moment betrekking hebben op accommodatie eisen (kwantiteit, bouwkundige staat en schoonmaak/hygiëne van accommodatie-onderdelen), wet- en regelgeving, beschikbaarheid van de accommodatie en veiligheid.

Tabel 5.5 Wat zijn op dit moment voor de vereniging de belangrijkste knelpunten op het gebied van de sportaccommodatie?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Accommodatie eisen	87	15	42
Wet- en regelgeving	76	13	37
Beschikbaarheid	69	12	33
Veiligheid	69	12	33
Kosten	66	11	32
Toegankelijkheid	56	10	27
Locatie	45	8	22
Betrokkenheid	42	7	20
Anders	14	2	7
Geen knelpunten	55	10	26
Totaal (n=209)	579	100	

Andere specifieke knelpunten die worden genoemd en betrekking hebben op de accommodatie, zijn bijvoorbeeld problemen met het opstellen van een sportnota, bezuinigingen binnen de vereniging en de verwarming van de hal.

Bij vrijwel alle knelpunten wenden de verenigingen zich tot de gemeente of een gemeentelijk sportloket voor advies/ondersteuning, gevolgd door de sportbond. Alleen bij knelpunten met betrekking tot wet- en regelgeving lijkt het erop dat de verenigingen zich eerder tot de eigen bond wenden dan tot de gemeente.

NOC*NSF is bezig met een integrale beleidsvisie op accommodaties. In het kader daarvan is het belangrijk te weten wat de verenigingen als klant van de bonden en daardoor van NOC*NSF verwachten. Daarom is gevraagd welke ondersteuning de vereniging verwacht/wenst vanuit de bond op het gebied van accommodaties. Het blijkt dat van de verenigingen veertig procent helemaal geen advies of ondersteuning van de bond wenst. Dit lijken voornamelijk de kleine verenigingen te zijn.

Dertig procent van de verenigingen ziet het liefst dat de bond bemiddelt bij problemen met de gemeente of eigenaar van de accommodatie. Twintig procent van de verenigingen wil graag financiële steun bij accommodatieproblemen, gevolgd door twaalf procent van de verenigingen die graag ziet dat de bond meer deskundigheid ontwikkelt over accommodaties in het algemeen. Ook twaalf procent van de verenigingen zou graag zien dat de bond meer kennis zou hebben over planningsnormen. Dit is hoeveel accommodatie gerechtvaardigd is gezien de omvang van de vereniging of de omvang van de gemeente.

Tabel 5.6 Welke ondersteuning verwacht/wenst u als vereniging vanuit de bond op het gebied van accommodaties?

	Aantal antwoorden	% antwoorden	% verenigingen
Bemiddeling bij problemen met gemeente of eigenaar	67	21	30
Financiële steun bij accommodatieproblemen	45	14	20
Meer deskundigheid over accommodaties in het algemeen	28	9	12
Meer kennis over planningsnormen	26	8	12
Meer kennis over fusies en samenwerkingsverbanden	14	4	6
Meer themabijeenkomsten op accommodatiegebied	13	4	6
Meer kennis over herstructureringsprocessen	9	3	4
Anders	13	4	6
Geen ondersteuning/advies gewenst	90	28	40
Geen lid van een bond	20	6	9
Totaal (n=225)	325	100	

Andere ondersteuning die wordt gewenst, is voornamelijk juridische van aard. Graag zouden verenigingen hulp willen bij de aanvraag van vergunningen voor bijvoorbeeld horeca en verbouwingen van de accommodatie.

6. Conclusies

Van oudsher is de bemoeienis van NOC*NSF en bonden op het gebied van ruimte en accommodaties beperkt. Diverse ontwikkelingen waar verenigingen mee te maken krijgen waren voor NOC*NSF aanleiding om een verdiepingsonderzoek uit te laten voeren naar de accommodatieproblematiek van verenigingen. Op deze manier wil NOC*NSF komen tot een pro-actief beleid namens de georganiseerde sport op het gebied van ruimte en accommodaties.

Ontwikkelingen waarop wordt gedoeld, zijn de veroudering en slechte staat van onderhoud van veel gemeentelijke sportaccommodaties. Ook de locatie van veel accommodaties laat te wensen over; verbannen naar de randen van de gemeente, daardoor slecht bereikbaar voor bepaalde doelgroepen, sociaal onveilig en geïsoleerd van wonen en werken. Daarnaast is binnen een toenemend aantal gemeenten sprake van privatisering van sportaccommodaties. De positie van de verenigingssport in dergelijke accommodaties komt hierdoor onder druk te staan. Bovendien is er de afgelopen jaren sprake geweest van een enorme toename van wet- en regelgeving ten aanzien van sportaccommodaties.

In het onderzoek is bekeken hoe verenigingen deze ontwikkelingen ervaren. Zo is de verenigingen uit het panel onder andere gevraagd naar locatie, toegankelijkheid en veiligheid van de eigen accommodatie. Ook is gekeken welke knelpunten de verenigingen ervaren met betrekking tot wet- en regelgeving, mate van betrokkenheid bij het realiseren van de accommodatie en de kosten. Tevens is de verenigingen gevraagd om de beschikbaarheid, bouwkundige staat, schoonmaak/hygiëne en de algehele staat van onderhoud van de accommodatie te beoordelen. Hieronder volgen puntsgewijs de conclusies die het onderzoek heeft opgeleverd.

Gebruik van de accommodatie

- Van de verenigingen maakt het gros gebruik van een officiële binnen- en/of buitensportaccommodatie voor het beoefenen van de sport. De overige verenigingen maken gebruik van een wijkgebouw of sporten in de openbare ruimte. De meeste verenigingen zijn alleen verantwoordelijk voor beheer en onderhoud van de accommodatie. Betrekkelijk weinig verenigingen zijn eigenaar van de grond of velden waar de accommodatie is gelegen. De verenigingen zijn wel vaker eigenaar van de bar/kantine in de accommodatie waar zij sporten (43%).
- Tachtig procent van de verenigingen huurt de accommodatie. De overige verenigingen huren niet, maar dit wil niet zeggen dat zij dan automatisch eigenaar zijn. Ook de verenigingen die geen accommodatie hebben of sporten in de openbare ruimte vallen hieronder.
- Een van de belangrijke ontwikkelingen die NOC*NSF constateert, is dat waar verenigingen (steeds vaker) mee te maken zullen krijgen met is de privatisering van gemeentelijke sportaccommodaties. Bijna één op de tien verenigingen geeft in dit onderzoek aan dat ze in de afgelopen vijf jaar met privatisering van de accommodatie te maken heeft gehad.

- Van de verenigingen heeft 42 procent geen inspraak of betrokkenheid gehad bij het ontwerp, de besluitvorming, planning en bouw van de accommodatie. Van de verenigingen zegt 55 procent ook geen behoefte te hebben aan (meer) inspraak bij deze aspecten van de ontwikkeling van de accommodatie. Dit typeert de interne gerichtheid van verenigingen.
- Veel verenigingen delen de accommodatie met andere partijen. Dit zijn vaak scholen, particuliere sporters en andere vrijetijdsverenigingen. De verenigingen zijn overwegend positief over dit multifunctionele gebruik. Vooral de verenigingen die de accommodatie in eigendom hebben oordelen positief.
- De toegankelijkheid wordt door het gros van de verenigingen als (zeer) goed beoordeeld. Ook voor de mensen met een beperking wordt de toegankelijkheid als goed beoordeeld.
- Van de verenigingen heeft ruim een kwart te maken met capaciteitsproblemen. Knelpunten zijn er vooral doordeweeks na 19.00 uur 's avonds en in de weekenden tot 12.00 uur.

Locatie

- De algemeen heersende indruk is dat sportaccommodaties steeds meer worden verbannen naar de rand van de stad en dat daardoor het bereik en de toegankelijkheid van de locatie van de accommodatie veel te wensen over laten. Verenigingen ervaren dit zelf (nog) niet als een probleem; uit dit onderzoek blijkt dat tachtig procent van de verenigingen (zeer) tevreden is over de locatie van de door hun gebruikte accommodatie.
- De locatie wordt door de verenigingen over het algemeen niet als onveilig, maar ook niet als honderd procent veilig beoordeeld. Vooral de veiligheid rondom de accommodatie kent een aantal aandachtspunten. Een kwart van de verenigingen heeft met diefstal en vandalisme te maken. Ook aanranding en bedreiging rondom de accommodatie wordt door achttien procent van de verenigingen als (zeer) onveilig ervaren. De belangrijkste oorzaken voor de ervaren onveiligheid zijn onvoldoende overzicht rondom de accommodatie (bijvoorbeeld dicht struikgewas), onvoldoende informeel toezicht door passanten en omwonenden, onvoldoende verlichting, onvoldoende formeel toezicht vanuit de accommodatie en aanwezigheid van hangjongeren.
- Bij 53 procent van de verenigingen is in de afgelopen jaren geen herinrichting van de accommodatie (uitbreiding, inkrimping, verplaatsing en vernieuwing) aan de orde geweest. Slechts negen procent van de verenigingen heeft in de afgelopen jaren te maken gehad met verplaatsing van de accommodatie. Dit zijn vooral verenigingen in grote gemeenten en verenigingen die een buitensport beoefenen.
- Herinrichtingsprocessen hebben voor de meeste verenigingen positieve gevolgen. Zo heeft 83 procent van de verenigingen er een betere accommodatie voor teruggekregen en heeft 21 procent van de verenigingen te maken gehad met een ledenaanwas. Toch wordt een herinrichting van de accommodatie niet alleen maar positief ervaren. Van de verenigingen heeft dertien procent sinds de herinrichting te maken met een ondercapaciteit van

de accommodatie en is bij bijna één op de tien verenigingen de accommodatie juist slechter bereikbaar geworden (bij 5% van de verenigingen is de bereikbaarheid beter geworden).

Staat van onderhoud

- De indruk bestaat dat de staat van onderhoud van (gemeentelijke) sportaccommodaties te wensen over zou laten. In dit onderzoek beoordeelt 27 procent van de verenigingen de algehele staat van onderhoud van de accommodatie redelijk en vindt 13 procent van de verenigingen de algehele staat van onderhoud matig tot slecht. Voornamelijk de verenigingen die de accommodatie en/of kantine niet in eigendom hebben, lijken op dit punt kritischer te zijn dan de verenigingen die dat wel hebben. Een significant verschil is echter niet gevonden. Een andere mogelijke verklaring voor de tevredenheid zou kunnen zijn, dat verenigingen die de accommodatie in eigendom hebben, hun accommodatie beter onderhouden. In dit onderzoek is dit echter niet te achterhalen.
- De verenigingen zijn overwegend positief over de beschikbare ruimte en grootte van de kleedruimten, sanitair, sportvloeren, –velden en banen, horeca en materialen. Minder tevreden zijn de verenigingen over de kwantiteit van de berging en parkeergelegenheid.
- Over de bouwkundige staat zijn verenigingen ook tevreden. Alleen de bouwkundige staat van het sanitair en berging laten te wensen over. Twintig procent van de verenigingen is hierover namelijk (zeer) ontevreden.
- Ook over de schoonmaak en hygiëne van het sanitair is twintig procent van de verenigingen ontevreden. De verenigingen zijn (zeer) te spreken over de schoonmaak van horeca. Dit heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met de strenge wet- en regelgeving op dat gebied.

Knelpunten

- Bijna driekwart van de verenigingen ervaart momenteel één of meer knelpunten met betrekking tot beschikbaarheid, veiligheid, kosten, accommodatie eisen, wet- en regelgeving, toegankelijkheid en locatie.
- Van de verenigingen heeft bijna de helft problemen met bepaalde vormen van wet- en regelgeving. Het meeste problemen geven wetten en regels met betrekking tot de drank- en horecawet, de verklaring sociale hygiëne en de hygiëncode (HACCP). In mindere mate hebben de verenigingen problemen met de tabakswet en met milieuwet- en regelgeving. In de meeste gevallen zijn deze problemen tijdrovend en ingewikkeld, en leggen daardoor bij de naleving een enorme druk op de vrijwilligers binnen de vereniging. Het naleven van wetten en regels op het gebied van milieu is vooral kostbaar.
- Van de verenigingen kent 42 procent financiële problemen met betrekking tot de accommodatie. Bij de verenigingen die financiële knelpunten ervaren op accommodatiegebied, hebben de belangrijkste knelpunten betrekking op de huur van de accommodatie, het bekostigen van groot onderhoud, en het

niet kunnen betalen van lokale belastingen en heffingen. Verenigingen in het noorden van het land lijken meer financiële problemen te hebben dan in de rest van het land.

- Hoewel de verenigingen bij de andere onderdelen overwegend positief zijn, is dat bij de prijs-kwaliteitverhouding minder het geval. Eenderde beoordeelt de kwaliteit in verhouding tot de huur als (zeer) goed. Bij 24 procent van de verenigingen is de prijs-kwaliteitverhouding matig tot slecht.
- Bij vrijwel alle knelpunten wenden de verenigingen zich tot de gemeente of een gemeentelijk sportloket voor advies of ondersteuning. Alleen bij knelpunten op het gebied van wet- of regelgeving wenden de verenigingen zich eerder tot de bonden.
- NOC*NSF is bezig met het intensiveren van haar beleid op het gebied van ruimte en accommodaties. In het kader daarvan is het belangrijk te weten wat sportverenigingen als klant van de bonden verwachten op het terrein van ruimte en accommodaties. Daarom is gevraagd welke ondersteuning de verenigingen vanuit hun bond willen. Het blijkt dat veertig procent van de verenigingen helemaal geen advies wil van de bond. Dit komt waarschijnlijk voort uit het beeld dat verenigingen van hun bond hebben. Van de verenigingen die wel ondersteuning wensen, wil een deel het liefst dat de bond bemiddelt bij problemen met de gemeente of eigenaar van de accommodatie, gevolgd door financiële steun bij accommodatieproblemen. Een deel van de verenigingen wil graag dat de bond meer deskundigheid ontwikkelt over accommodatie in het algemeen en over planningsnormen (hoeveelheid accommodatie gezien de omvang van de vereniging of gemeente).

Algemeen kan worden gesteld dat de respondenten redelijk tevreden zijn over de locatie en toegankelijkheid van de eigen accommodatie. Ook hebben de meeste verenigingen uit dit panel geen behoefte aan (meer) inspraak of betrokkenheid bij de ontwikkeling van de accommodatie. Beide bevindingen typeren de interne gerichtheid van verenigingen, gecombineerd met een gebrek aan visie en innovatiekracht. De belangrijkste knelpunten worden ervaren met betrekking tot accommodatie eisen (kwantiteit, bouwkundige staat en schoonmaak/hygiëne), gevolgd door knelpunten op het gebied van wet- en regelgeving, beschikbaarheid van de accommodatie en veiligheid. Dit zijn aandachtspunten waar NOC*NSF rekening mee zal houden bij de ontwikkeling van haar beleid ten aanzien van ruimte en accommodaties.

Aangehaalde literatuur

- Dieperink, L., et al. (2003). *Wet- en regelgeving voor sportverenigingen*. Arnhem: NOC*NSF.
- Goossens, R., & Lucassen, J.M.H. (2003). Sportinfrastructuur: ontwikkelingen in sportorganisaties en -accommodaties. In K. Breedveld (Ed.), *Rapportage Sport 2003*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, SCP.
- Janssens, J. W., & C. van Lindert. (2001). *Een zware wissel? Onderzoek naar knelpunten in wet- en regelgeving voor vrijwilligers in de sport*. Utrecht: NFWS.
- NOC*NSF. (2003). *Vrijwilligers gebukt onder regels*. NOC*NSF. Retrieved november 15, 2003, from the World Wide Web: www.sport.nl
- Van Daal, H. J., & Kees Stuurop. (2002). *Processen rond verplaatsing van voetbalverenigingen in vijf gemeenten. Een quick scan*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Van der Poel, H., & Roques, C. (2001). *Bewegingsruimte : verkenning van de relatie sport en ruimte*. Tilburg: Departement Vrijtijdwetenschappen, Katholieke Universiteit Brabant.
- Van Dijk Van Someren en Partners BV & Instituut Sportaccommodaties NOC*NSF. (2001). *Privatisering van sportaccommodaties. Gevolgd en gevolgen. Eindrapport over de resultaten van een meerjarige studie naar het proces en de effecten van de privatisering van vier sporthallen en vier sportparken in Nederland*. Den Haag: Ministerie van VWS.

Colofon

Titel

Sportverenigingen en accommodaties: de stand van zaken in 2004

Onderzoek en rapportage

Saskia Nuijten

met medewerking van Colette Roques

W.J.H. Mulier Instituut
Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch
t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl

Projectbegeleiding

Annet Tiessen
NOC*NSF

Publicatienummer

NOC*NSF 631

Deze publicatie kan worden besteld bij het informatiecentrum van NOC*NSF: info@noc-nsf.nl. De kosten van deze publicatie bedragen € 6,80 (inclusief verzendkosten).

Ontwerp

NOC*NSF Repro

Uitgave

Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie
Postbus 302, 6800 AH Arnhem
www.sport.nl

Arnhem, juli 2004